

С. М. Дзекунов,
аспірант, ПВНЗ "Європейський університет"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2229-9165>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.13.206

СПОСОБИ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ: АДАПТАЦІЯ ДО ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ЗМІН

S. Dzekunov,
Postgraduate student, European university

WAYS TO ACHIEVE EFFECTIVE BUDGET AND TAX POLICY: ADAPTATION TO INTERNAL
AND EXTERNAL CHANGES

У статті досліджено способи досягнення ефективної бюджетно-податкової політики із врахуванням її до внутрішніх та зовнішніх змін. Систематизовано та проаналізовано існуючі теоретичні та практичні способи визначення ефективної бюджетно-податкової політики та встановлено необхідність дослідження показників ефективності бюджетно-податкової політики в постійно змінюваних умовах сучасності.

Встановлено, що на теперішній час пріоритетним напрямком є формування доходної частини бюджету країни в умовах обмеженості ресурсів та достатня раціональність використання бюджету. Для досягнення ефективної бюджетно-податкової політики необхідно вдосконалити потоки формування доходів бюджету шляхом ефективного планування бюджету, створення системи контролю використання бюджетних коштів, запобігання дефіциту бюджету та зниження обсягів державного боргу.

Аргументовано, що від ступеня оптимальності співвідношень складових податкового регулювання залежить можливість впровадження та удосконалення бюджетної системи управління в умовах нестабільності економічної ситуації в країні у стані війни. Вказано, що головною ціллю фінансової стратегії є своєчасна зміна комбінацій управління фінансовими ресурсами відповідно до вимог і потреб країни. Звідси, пріоритетною задачею держави є оцінка наслідків економічних рішень, програм та визначення імовірних альтернатив при веденні бюджетної політики.

Встановлено, що ефективність формування бюджетно-податкової політики напряму залежить від обсягу доходів бюджету, в тому числі обсягу внутрішнього валового продукту та доходів населення, і обернено залежить від рівня державного боргу. Системна криза в економіці вимагає детального аналізу існуючих проблем, впровадження послідовності й синхронізації в реалізації реформ та відображення результатів у соціальних наслідках. Саме у спосіб узгодження інтересів усіх суб'єктів господарювання, держави та громадян можливо знайти шлях довгострокового відновлення економіки.

The article examines ways to achieve an effective budget and tax policy, taking into account internal and external changes. The existing theoretical and practical methods of determining effective budget and tax policy are systematized and analyzed. The necessity of researching indexes of the effectiveness of the budget and tax policy in the constantly changing conditions of modernity has been determined.

It has been determined that it is consequential to organize and increase the efficiency of the formation of the revenue part of the country's budget in conditions of limited resources. For the efficiency of the use of funds, it is necessary to improve the budget revenue generation system. The main goals of budget policy are stable growth of budget revenues, effective budget planning, creation of a control system for effective use of budget funds, prevention of budget deficits and reduction of public debt.

It is argued that the degree of optimality of the ratios of the components of tax regulation depends on the difficulty of implementing the priorities of the budget program, taking into account, first of all, the instability of the economic situation in the country at war. The priority of the financial strategy was and remains the timely maneuvering of financial resources in accordance with the requirements and needs of the country. The task of the state is to assess all the consequences of economic decisions, programs and to study all possible alternatives in conducting budget policy.

It has been determined that the effectiveness of budget and tax policy formation directly depends on the volume of budget revenues, including the volume of gross domestic product and population incomes, and inversely depends on the level of public debt. A systemic crisis in the economy requires careful analysis of existing problems, ensuring consistency and synchronization in the implementation of reforms, as well as assessing their social consequences. It is in the way of harmonizing the interests of all business unit that it is possible to find a way to long-term recovery of the economy.

The tax policy of the state should be taken into account that the state is also interested in the effective management and development of the managing entity, which causes stable tax revenues and their growth in the future. Awareness of this moment allows to follow the interests of the state and subjects of economic activity as close as possible, to achieve their socio-economic partnership in relation to the results of social production.

An effective budget and tax policy must be sufficiently flexible and promptly respond to changes in the socio-economic situation in the country, but also in the world. In a general sense, tax policy should follow strictly in the fairway of socio-economic changes, but in some cases it should even anticipate and anticipate the expected changes.

Ensuring the adaptation and harmonization of the national tax policy should be carried out by gradually integrating it into the requirements of a certain regional integration association.

Development prospects for the formation of an effective budget and tax policy in Ukraine are quite uncertain in the period of dynamic external and internal changes against the background of military operations. However, they reach a new level, despite all possible social, political, economic problems of the country. The priority of domestic budget policy should be the modernization of the budget sector of the economy and the reorientation of public expenditures in accordance with economy, efficiency and effectiveness.

The main tasks of the budget and tax policy of Ukraine remain the prevention of budget deficit and debt with the simultaneous application of innovative processes, control of the budget policy process in accordance with their economic indicators and priority areas of spending on the country's defense capability.

Ключові слова: бюджетно-податкова політика, ефективність, динамічність змін, способи досягнення ефективності.

Key words: budget and tax policy, efficiency, dynamics of changes, methods of achieving efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нові тенденції досягнення ефективної бюджетно-податкової політики внаслідок загострення воєнних дій вимагають переосмислення внутрішніх та зовнішніх змін.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями досягнення ефективної бюджетно-податкової політики та адаптації її до внутрішніх та зовнішніх змін досліджено у багатьох працях вчених. Серед них — Андрущенко В.П., Буковинський С.А., Гордієнко Є.С., Маркуц Ю.О., Прокопенко Н.С., Кири-

ченко А.М., Лук'яненко І.Г., Федорова В.І., Чугунова І.Я. та інші видатні вчені. Дослідження з даної проблематики знаходять своє розкриття та подальший розгорнутий аналіз у способах адаптації ефективності бюджетно-податкової політики до внутрішніх та зовнішніх змін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є проаналізувати способи досягнення ефективної вітчизняної бюджетно-податкової політики в контексті адаптації до внутрішніх та зовнішніх змін під час повномасштабної війни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Податкова політика держави повинна будуватися з урахуванням суперечності інтересів платників податків і держави. Слід зазначити, що інтереси держави лежать у площині успішного та ефективного ведення бізнесу та розвитку суб'єктів господарювання, що сплачують податки та зростання даних надходжень у майбутньому. Усвідомлення цього моменту дозволяє максимально наблизити напрямки формування інтересів держави та суб'єктів господарської діяльності у досягненні ефективного соціально-економічного партнерства.

Ефективна бюджетно-податкова політика має бути відносно гнучкою і адаптивною, щоб оперативно реагувати на зміну соціально-економічної ситуації в регіоні, країні, світі тощо. У загальному сенсі фіскальна та податкова політика повинна враховувати соціально-економічні зміни з урахуванням прогнозованих показників, що можуть випереджувати очікувані зміни.

Забезпечення адаптації до зовнішніх та внутрішніх змін у середовищі, в якому формується національна бюджетно-податкова політика, повинно здійснюватись шляхом поступової інтеграції динамічного моніторингу та гармонізації змін до вимог та інтересів держави.

До способів досягнення ефективної бюджетно-податкової політики можна віднести:

1. Політика коригування Державного бюджету — досягнення балансу Державного бюджету або зменшення бюджетного дефіциту.

Дана політика спрямована на зміну його стану з метою досягнення балансу доходів і витрат (бюджетної рівноваги), повинна збалансовувати бюджет, що не завжди визначає розвиток економіки. Іноді доцільно підтримувати додатне чи від'ємне сальдо бюджету.

2. Стабілізаційна політика вирівнювання економічного циклу — подолання економічної кризи або інфляції в країні на щорічній, циклічній основі або балансування бюджету на основі принципу функціональних фінансів.

Бюджет балансується щорічно або в межах економічного циклу. Циклічність балансування враховує спад виробництва зменшуючи при цьому бюджетний дефіцит. Крім того, при інфляційному стрибку держава має піднімати рівень податків та скорочувати витратну частину бюджету. Це означає, що отримане позитивне сальдо бюджету може бути використане на покриття забор-

гованості, яка виникла під час спаду. Однак, зростання та спади в економічному циклі апіорі відрізняються між собою за глибиною і тривалістю.

Балансування бюджету на основі функціональних фінансів означає використання незбалансованих бюджетів з метою стабілізації економіки. Тобто головним для податкової політики є стабілізуючий вплив на економіку та своєчасність впровадження превентивних заходів із нівелювання негативних явищ, що пов'язані з циклічними коливаннями.

3. Політика фінансування дефіциту Державного бюджету за рахунок реальних доходів приватного сектору економіки.

4. Політика внутрішнього та зовнішнього фінансування — забезпечення витрат за рахунок залучення позик у населення, комерційних банків або за рахунок іноземних кредиторів.

5. Політика проведення грошової та кредитної емісії — за рахунок кредитів уряду з боку центрального банку або випуску нових грошей центральним банком, що приводить до монетизації дефіциту. При монетизації дефіциту держава отримує сеньйораж (дохід від друкування грошей). Однак, якщо приріст грошової маси перевищить приріст реального ВВП, виникне інфляція. В цьому разі всі економічні агенти змушені будуть сплачувати так званий інфляційний податок, який знизить їх реальні доходи.

Вирішення задачі досягнення формування ефективної бюджетно-податкової політики в сучасних умовах вимагає досягнення необхідного і достатнього рівня дієвості обраних інструментів бюджетно-податкової політики за обмежений проміжок часу.

Необхідний рівень реалізації ефективної бюджетно-податкової політики охоплює фінансове забезпечення функцій держав. Якщо податкова політика не може задовольнити даний рівень інтересів, то фіскальна політика має глибинні ресурсні проблеми. Достатній рівень ефективності визначає, що бюджетно-податкова політика дозволяє забезпечувати функціонування держави, використовуючи свої ресурси та інструменти впливу задля досягнення цілей суспільного та економічного розвитку. Таке визначення ефективності податкової політики, на відміну від трактування ефективності як співвідношення фактичних і очікуваних доходів та витрат бюджету, дозволяє представити результативність бюджетно-податкової політики у кількісній та якісній оцінці.

Ефективність бюджетно-податкової політики визначається співвідношенням результату (доходів державного бюджету та податкових надходжень) до витрат (відносно ВВП). Згідно міжнародних стандартів ефективність податкової політики повинна розраховуватись на основі аналізу динаміки позитивного ефекту до витрат, а також на основі порівняння цих співвідношень із відповідними показниками інших.

В розрахунку порівняння та аналізу регулюючими показниками ефективності бюджетно-податкової політики виступають:

— питома вага реалізованої продукції у суб'єктів господарювання, що використовують податкові пільги, у ВВП та частки надходжень у загальних податкових надходженнях;

— відношення темпів росту надходжень від суб'єктів малого підприємництва, які використовують податкові пільги, та темпів росту витрат на фінансування програм розвитку малого підприємництва [1, с. 42—43].

Основними критеріями ефективності податкової політики є можливість збільшення джерел доходів, здатність застосовувати оптимальну податкову базу, мінімізація витрат на стягнення податків, мінімізація витрат на сплату податків, рівний підхід незалежно від видів економічної діяльності.

Нажаль сьогодні в Україні не вдалося продовжити реалізувати суттєве зниження податкового навантаження, яке було законодавчо реалізовано в перший рік повномасштабного вторгнення Росії. На шляху реалізації політики зниження податкового навантаження для стабілізації економіки стали наявністю значного державного боргу, дефіцит бюджету та великі обсяги загальнодержавного споживання.

Предметом дослідження є особливості формування зовнішніх і внутрішніх факторів на способи досягнення ефективності бюджетно-податкової політики. Серед методів вирішення поставленої задачі досягнення ефективності бюджетно-податкової задачі є результати функціонування бюджетно-податкової політики. Виходячи із конкретної стратегії, політики і цілей держави, необхідно організувати систему збору, аналізу та обробки інформації всіх параметрів системи управління бюджетно-податковою політикою держави та всіх аспектів, що можуть впливати на ефективність системи.

Впровадження нових тенденцій для досягнення ефективної бюджетно-податкової політики, що врахує варіанти подолання дисбалансів у бюджетній сфері для формування моделі бюджетно-податкової моделі, на думку Національного інституту стратегічних досліджень [2] є:

— вдосконалення інституційного середовища функціонування бюджетно-податкової політики, а саме формування ефективної системи видатків із врахуванням принципів соціальної справедливості, економічної доцільності, фінансової достатності;

— формування оптимальної структури видатків бюджету з мінімальними втратами рівня та якості фінансування за принципами узгодженості нормативно-правового забезпечення, збалансованості рівнів бюджетної системи, цільового використання з урахуванням реальних потреб, прозорості планування та прогнозування;

— збільшення частки видатків бюджету шляхом інвестування у інфраструктурні проекти, що забезпечують дієздатність важливих секторів економіки, сприятиме збереженню та зростанню кількості робочих місць, а також позитивно впливає на формування дохідної частини бюджету (надходження податків на прибуток, на доходи з фізичних осіб тощо);

— впровадження прозорості та публічності в управлінні, використанні та розподілі державних фінансів шляхом запровадження середньострокового бюджетного прогнозування та стратегічного планування з переглядом наявної системи державних цільових програм;

— здійснення державних закупівель максимально прозоро та з урахуванням загальних принципів конку-

ренції, ліквідація корупційної складової із впровадженням заходів, спрямованих на недопущення бюджетно-податкових правопорушень;

— посилення контролю за сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету в повному обсязі; стабілізація стану фінансово-бюджетної дисципліни, зменшення кількості та обсягу порушень; удосконалення системи відповідальності учасників бюджетного процесу; посилення координуючої ролі держави у цьому процесі;

— реалізація прозорості та доступності інформації щодо ведення та формування бюджетно-податкової політики, забезпеченням відкритої звітності за всіма коштами, використаними отримувачами бюджетних коштів;

— забезпечення дотримання рівня, передбаченого у Меморандумі про економічну та фінансову політику між Україною і МВФ щодо дефіциту сектору загальнодержавного управління та інструментів його регулювання;

— подальшу регулювання координації фінансової та монетарної політики країни в умовах відтоку депозитів з банківської системи; розширення бази оподаткування; збільшення ставок оподаткування пасивних доходів; законодавче затвердження додаткового імпортного збору; зміна вартісних меж контрольованих операцій та вдосконалення контролювання трансферного ціноутворення, що сприятиме наповненню бюджету та активізації процесів розвитку вітчизняного виробництва;

— подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та підвищення ефективності бюджетно-податкової політики шляхом досягнення принципів фінансової справедливості та відповідальності, збалансування бюджетних потоків та впровадження доцільних прогресивних суспільних реформ для України [3; 4].

Крім поданих варіантів застосування методів Національного інституту стратегічних досліджень для досягнення позитивного результату за рахунок впровадження прогресивних реформ у податковій та бюджетній політиці країни, на нашу думку є врахування та аналіз показників суттєвості зовнішніх та внутрішніх чинників, що мають вплив на бюджетно-податкову політику. Необхідність впровадження та аналітичного розрахунку показників внутрішнього та зовнішнього впливу на формування, реалізацію та впровадження бюджетно-податкової політики продиктовано умовами своєчасного реагування та коригування управлінських рішень для досягнення кращого результату.

Управління факторів впливу можливе тільки за рахунок їх виявлення, класифікації та пошуку шляхів для нівелювання негативних подій. В залежності від того, в яких секторах бюджетно-податкової політики будуть мати вплив ендогенні або екзогенні чинники, виникає рішення щодо застосування фінансових, економічних чи соціальних заходів усунення недоліків, що були виявлені у ході аналізу та реалізації політики. Адаптація бюджетно-податкової політики відбувається за рахунок реалізації заходів, що дозволять і надалі ефективно виконувати поставлені задачі та цілі державного рівня.

Рис. 1. Структура впливу зовнішніх та внутрішніх змін на бюджетно-податкову політику

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5].

Розглянемо структуру внутрішніх та зовнішніх змін бюджетно-податкової політики для визначення суттєвості факторів впливу (Рис. 1).

Впровадження ж бюджетно-податкових реформ, хоч і визнані найбільш доцільним прогресивним методом розвитку, мають здійснюватись на наукових засадах і бути забезпечені відповідними ресурсами: інвестиційними, інформаційними, кадровими, матеріально-технічними, науковими, фінансовими та соціально-адаптивними, що на період відкритої військової агресії є недоцільним.

Визначення суттєвості чинників впливу і запровадження заходів усунення даних факторів значним чином підвищить ефективність формування, прийняття, впровадження керівних рішень, а також забезпечить умови для поступального розвитку в обмежених умовах ведення війни. Розробка антикризових та посткризових стратегій розвитку дозволить ефективно адаптувати механізм бюджетно-податкової політики до постійно змінюваних умов формування нестабільного зовнішнього і внутрішнього середовища [2].

З огляду на те, що бюджетно-податкова політика є різновидом відкритої динамічної системи, як система взаємопов'язаних нормативно впроваджених у країні податків і видатків. Відкритість динамічної економічної системи означає необхідність аналізу як зовнішніх чинників, під впливом яких відбувається її становлення, так і внутрішніх чинників, що можуть трансформувати внутрішнє середовище. Зв'язки внутрішнього і зовнішнього середовища формують бюджетно-податкову політику та повинні органічно доповнювати і не суперечити діям одне одного. Це є основною вимогою динамічної результативної економічної системи. В динамічній відкритій економічній системі, всі елементи взаємопов'язані, органічно доповнюють один одного, не суперечать системі в цілому та кожного елементу окремо, є втіленням комплексного ефективного підходу.

Зробимо основне припущення для бюджетно-податкової системи, як для динамічної відкритої системи. А саме, що фактори впливу на бюджетно-податкову політику поділяються на зовнішні (a_{ij}) та внутрішні (c_{ij}), лежать у межах поля відносності, тобто у межах від 0 до 1.

Таблиця 1. Коефіцієнти еластичності факторів ризику, що виникли під час військової агресії та мають безпосередній вплив на бюджетно-податкову політику

Фактори ризику	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Знищення інфраструктури, відсутність повноцінного використання в економіці значної частини території	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Демографічна чи міграційна криза, дисбаланс на ринку праці, глибока соціалізація значної частини біженців за кордоном	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85	-0,85
Продовження блокади морських портів України	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Повільне проведення реформ та інтеграційних процесів України до ЄС	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26
Отримання низького врожаю зернових культур	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38	-0,38
Зростання світових цін на продовольство	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31	-0,31
Зростання цін на світових енергетичних ринках	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,68	-0,58
Зменшення міжнародної підтримки, зниження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39	-0,39

Джерело: сформовано на основі [6; 10; 11; 12].

Високий вплив, що лежить у межах від 0,5 до 1, можуть мати фактори впливу, що пов'язані із макроекономічною геополітикою (зменшення міжнародної підтримки, обмеження доступу до світових ринків капіталу), діяльністю суб'єктів державного сектору (зростання глобальних цін на енергетичних ринках), сферою сільського господарства (низька врожайність, зменшення території), сегментом продовольчої безпеки (блокування кордонів та морських портів), соціальної сфери (демографічна криза, міграційна криза, дисбаланс на ринку праці, критична соціалізація значної частини біженців за кордоном).

До факторів впливу із низькою оцінкою (від 0 до 0,5) можна віднести показники, що пов'язані із надходженням від приватизації державного майна, надзвичайними ситуаціями (не військового характеру), фінансові ризики.

Тому одним з кроків побудови ефективної бюджетно-податкової політики, що може адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх змін, на думку американського економіста Артура Лаффера під час саміту "Ukrainian tax reform and anti-corruption summit" (23.03.2023, м. Київ) є податкова реформа, що зможе змінити обсяги прибутків, їх склад та часові рамки надходження до бюджету. У середньостроковій перспективі можна очі-

кувати на стрімкий розвиток бізнесу, пришвидшення зростання ВВП, накопичення внутрішнього інвестиційного ресурсу [8]. Але в умовах невизначеності війни неможливо спрогнозувати ефективність даної стратегії через ряд внутрішніх та зовнішніх факторів, що залежать від тривалості продовження військових дій, руйнувань, поглиблення внутрішніх проблем країни.

Бюджетно-податкова політика динамічно адаптується до внутрішніх та зовнішніх змін за допомогою прогнозованих показників, що мають безпосередній вплив на номінальний валовий продукт країни у період війни. Якщо врахувати дані показники, то можна достатньо динамічно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі бюджетно-податкової політики. Коригування бюджетно-податкової політики визначається як система заходів, що направлена на нормативно-законодавчі і соціальні зміни, що ефективно адаптовані до загальної ситуації у країні, постійно вдосконалюються і контролюються відповідно до поставлених цілей вищого рівня. Для ефективної адаптації та динамічної зміни стратегії державного рівня передбачається скорочення фіскального навантаження на широкі верстви підприємців та стимулювання економічної активності за допомогою потенціалу бюджетної політики [9].

Таблиця 2. Коефіцієнти впливу зовнішніх та внутрішніх факторів ризику на бюджетно-податкову політику, 2006—2023 роки

Загальноєкономічні фактори впливу на бюджетно-податкову політику	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Зовнішня державна заборгованість	54512	79955	101659	103396	117343	126236	135065	142079	126308	118729	113518	116578	114710	121739	125690	129711	131998	150488
Україні, посилення її залежності від іноземних кредитів (валовий зовнішній борг), млн дол. США	-	46,7%	27,1%	1,7%	13,5%	7,6%	7,0%	5,2%	-11,1%	-6,0%	-4,4%	2,7%	-1,6%	6,1%	3,2%	3,2%	1,8%	14,0%
Валовий внутрішній продукт (номінальний ВВП), млн дол. США	107753	142719	179992	117228	136419	163160	175781	183310	131805	90615	93270	112154	130832	153781	155582	199770	160500	168525
-	-	32,5%	26,1%	-34,9%	16,4%	19,6%	7,7%	4,3%	-28,1%	-31,3%	2,9%	20,2%	16,7%	17,5%	1,2%	28,4%	-19,7%	82,2%
Обсяг національного доходу, млн грн	171812	219937	297893	272967	314506	398554	445525	442789	456067	652031	782860	1016970	1184291	1289849	1376674	1662334	2196273	3104307
Видатки зведеного бюджету, млн грн	175284	226054	309204	307399	377843	416854	492435	505844	523126	679871	835832	1056973	1250190	1372351	1595396	1845367	3043499	4440940
Дефіцит «-», профіцит «+»	-3701	-7702	-14125	-37258	-64685	-23058	-50786	-63590	-72031	-30898	-54814	-42126	-67792	-87264	-224459	-187810	-2398	-8933
Коефіцієнти впливу на бюджетно-податкову політику (K _п):																		
Зростання безробіття	7,4%	6,9%	6,9%	9,6%	8,8%	8,6%	8,1%	7,7%	9,7%	9,5%	9,7%	9,9%	9,1%	8,6%	9,9%	10,3%	25,8%	21,1%
Інфляція	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0	110,0	126,6	105,1
Нестабільність податкової системи	0,8	0,7	0,9	0,9	0,8	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,2	0,3
Волантивність регулювального законодавства	0,9	0,8	1,0	1,0	0,9	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	0,3	0,4

Джерело: сформовано на основі [6; 10; 11; 12].

Фіскальна політика чуттєво реагує та адаптується із врахуванням коефіцієнту еластичності факторів ризику для своєчасного впровадження коригуючих сценаріїв та адаптації бюджетно-податкової політики до нових умов. Даний коефіцієнт дозволяє враховувати додаткові заходи, що необхідно запровадити в існуючих умовах існування економіки країни (Табл. 1).

Крім того, фактори адаптації системи до ендогенних та екзогенних змін (κ_j) будуть мати конкретні для кожного випадку також механізми для впровадження змін. Факторами адаптації змін по своїй сутності є плани заходів, що будуть впроваджені внаслідок певних змін. Розглянемо вплив зовнішніх та внутрішніх факторів із врахуванням статистичних даних за 2006—2023 роки (Табл. 2).

Визначеним пріоритетом формування ефективної бюджетно-податкової політики є збалансування фіскального навантаження, бюджетних видатків та стимулювання отримання доходів у фонд бюджету, що має бути поєднане із зобов'язаннями щодо належної сплати податків за прозорими контрольованими процедурами та послідовної детінізації економіки [8; 9].

Проте дискримінаційне адміністрування податкових і митних платежів залишається проблемою для бізнесу, поєднаною із небажанням податкових і митних органів відстежувати схеми ухиляння від сплати податків. Замість підвищити ефективність виявлення порушень, ці органи відреагували більш жорсткими процедурами звітування для всіх підприємців, таким чином підвищивши вартість здійснення підприємницької діяльності для тих, хто дотримується правил, і майже нічого не змінивши для тих, хто працює нелегально [9, с. 60—65].

Навіть враховуючи доступні статистичні дані (у період дії воєнного стану на офіційних веб-сайтах Державної служби статистики України призупинено оприлюднення статистичної інформації у зв'язку із набранням чинності Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни") складно достовірно оцінити наявну бюджетно-податкову політику у воєнних умовах та ефективно впровадження структурних формувань, спрямованих на відновлення економічного зростання, модернізацію економіки держави та відбудови добробуту громадян, а також спрогнозувати ефективність фіскальної політики, та збалансованості бюджетної системи.

У період закінчення військових дій та початку відбудови України неминуче прийде період кризового відновлення із специфічними умовами, які формують необхідність реформування усіх складових національної економічної системи, і в першу чергу механізму формування та реалізації бюджетно-податкової політики. Реструктуризація системи від одного стану до іншого на основі її реформування і удосконалення відповідним вимогам, що передбачають відбудову базових інститутів бюджетної та податкової системи і послідовне вирішення соціальної легітимності політичної системи перед суспільством [8; 9; 13].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Перспективи розвитку формування ефективної бюджетно-податкової політики в Україні досить невизначені у період динамічних зовнішніх і внутрішніх змін на тлі військових дій. Проте вони виходять на новий рівень, незважаючи на соціальні, політичні, економічні проблеми країни. Пріоритетом внутрішньої бюджетної політики має стати модернізація бюджетного сектору економіки та переорієнтація державних видатків відповідно до економії, ефективності та результативності.

Основними завданнями бюджетно-податкової політики України після закінчення бойових дій на території України є мінімізація фіскальних ризиків та адаптація бюджетних стратегій до умов відбудови посткризової економіки країни, впровадження ефективних політик і реформ, спрямованих на інноваційні процеси, контроль процесу ведення бюджетно-податкової політики відповідно до їх економічних показників та пріоритетних напрямів видатків на обороноздатність країни з ціллю недопущення попереднього досвіду.

Пріоритетність заходів із зменшення негативних ризиків ендогенних та екзогенних факторів середовища бюджетно-податкової політики дозволить гармонійно адаптувати бюджетно-податкову політику до умов відновлення економіки країни та збільшення обороноздатності. Тому ефективна бюджетно-податкова політика має бути сформована згідно модернізованого бюджетного сектору економіки та переорієнтацію державних видатків відповідно до економії, ефективності та результативності.

Література:

1. Федосов В. М. Податкова система України. Київ: Либідь, 2001. 464 с.
2. Оцінка дисбалансів у бюджетній сфері та шляхи її подолання. Аналітична довідка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ocinka-disbalansiv-u-byudzhetniy-sferi-ta-shlyakhi-ikh-podolannya> (дата звернення: 24.05.2024).
3. Луцук-Дубова Т. О. Управління бюджетною безпекою. Галицький економічний вісник. 2013. № 3 (42). С. 17—23.
4. Реформування податкової системи України — як спосіб вирішення податкових колізій. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905 (дата звернення: 15.05.2024).
5. Майстренко О. Деякі питання вирішення колізій у податковому законодавстві України. Право України. 2005. № 9. С. 95—99.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 23.04.2024).
7. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 23.04.2024).
8. Амбрик Л. П. Моделювання системної підтримки економічного зростання в Україні за допомогою фіскального інструментарію. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". Острог, 2012. Вип. 20. С. 53—57.

9. Корень Н. В. Концептуальні засади забезпечення ефективності бюджетної політики в умовах реформ. Аналітика і влада. 2012. — № 6. — С. 239—244. — URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/avlad_2012_6_40 (дата звернення: 01.06.2024).

10. Інформаційно-аналітична система "Прозорий бюджет". URL: <https://edata.gov.ua/pages/accounting-control/budget/budget.html> (дата звернення: 24.04.2024).

11. Статистичний збірник Міністерства фінансів "Бюджет України — 2021". URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf (дата звернення: 24.04.2024).

12. Інформація про фінансові ризики (включаючи умовні зобов'язання та квазіфінансові операції) та їх вплив на показники державного бюджету у 2024 році. URL: <https://edata.gov.ua/pages/accounting-control/budget/fiskal-info/fiskal-info-2024.pdf> (дата звернення: 24.04.2024).

13. Звіт Центру соціально-економічних досліджень (CASE Україна) "Економічні пріоритети повоєнної України" URL: http://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2023/02/Economic_priorities_in-post-war_Ukraine_UKR_01.pdf (дата звернення: 01.06.2024).

References:

1. Fedosov, V.M. (2001), Podatkova systema Ukrainy [Tax system of Ukraine], Lybid, Kyiv, Ukraine.

2. NISS (2023), "Assessment of imbalances in the budget sphere and ways to overcome them. Analytical reference", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhen-nya/ekonomika/ocinka-disbalansiv-u-byudzhethniy-sferi-ta-shlyakhi-ikh-podolannya>. (Accessed 24 May 2024).

3. Lutsyk-Dubova, T.O. (2013), "Department of Budgetary Security of Ukraine", Halytskyi ekonomichnyi visnyk, Lviv, Ukraine, vol. 3 (42), pp. 17—23.

4. Ministry of Justice of Ukraine (2005), "Reforming the tax system of Ukraine as a way to resolve tax conflicts", available at: https://minjust.gov.ua/m/str_6905 (Accessed 15 May 2024).

5. Maistrenko, O. (2005), "Some issues of resolving conflicts in the tax legislation of Ukraine", Deiaki pytannia vyryshennia kolizii u podatkovomu zakonodavstvi Ukrainy. Pravo Ukrainy, vol. 9, pp. 95—99.

6. Ministry of Finance of Ukraine (2023), available at: <http://www.minfin.gov.ua/> (Accessed 24 April 2024).

7. State Treasury Service of Ukraine (2024), "Official website of the State Treasury Service of Ukraine", available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (Accessed 1 June 2024).

8. Ambryk, L.P. (2012), "Modeling systemic support for economic growth in Ukraine using fiscal tools", Naukovy zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia". Seriya "Ekonomika", vol. 20., pp. 53—57.

9. Koren, N.V. (2012), "Conceptual principles of ensuring the effectiveness of budget policy in the conditions of reforms", Analitika i vlada, vol. 6, pp. 239—244.

10. Ministry of Finance of Ukraine (2023), "Information and analytical system Transparent budget", available at: <https://edata.gov.ua/pages/accounting-control/budget/budget.html> (Accessed 24 April 2023).

11. Ministry of Finance of Ukraine (2021), "Statistical collection of the Ministry of Finance Budget of Ukraine — 2021", available at: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf (Accessed 24 April 2024).

12. State Statistics Service of Ukraine (2024), "Information on fiscal risks (including contingent liabilities and quasi-fiscal operations) and their impact on state budget indicators in 2024", available at: <https://edata.gov.ua/pages/accounting-control/budget/fiskal-info/fiskal-info-2024.pdf> (Accessed 01 June 2024).

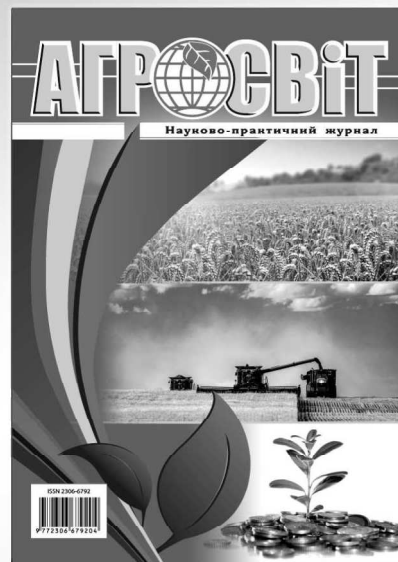
13. Center for Socio-Economic Research (2024), "Report of the Center for Socio-Economic Research (CASE Ukraine) Economic priorities of post-war Ukraine", available at: http://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2023/02/Economic_priorities_in-post-war_Ukraine_UKR_01.pdf. (Accessed 24 April 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.06.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292